

AȘEZAREA DIN SECOLELE III-II î. e. n. DE LA ȘOROGARI

În anul 1964 s-a efectuat la Șorogari-Iași un sondaj cu care prilej s-au descoperit resturile unei așezări din epoca Latène. Materialul arheologic scos la iveală aparține unui facies cultural necunoscut pînă acum pe teritoriul Moldovei și ridică probleme importante privind epoca Latène din această regiune.

În cele ce urmează vom prezenta descoperirile respective considerînd că sînt absolut necesare precizările privind semnificația și importanța lor în cadrul culturii materiale locale din epoca a II-a a fierului.

Astfel, descoperirea unei locuințe de suprafață și a mai multor gropi menajere, precum și a inventarului ceramic din ele, a prilejuit constatarea că așezarea de la Șorogari aparține fazei de sfîrșit a Latène-ului II.

Locuința, de formă probabil rectangulară, se afla la 0,40 m adîncime față de nivelul actual, iar după resturile puternice de cărbuni și cenușă se poate deduce că a fost incendiată. În colțul ei de sud-est s-a păstrat mai mult de jumătate din vatra construită din lut și pietre. În apropierea vetrei se aflau sfărîmate vase de dimensiuni mari, acestea prezentînd și urme de ardere secundară, precum și numeroase fragmente de căni și străchini. Nu s-au putut surprinde urme de pari sau alte detalii de construcție ale locuinței de suprafață (fig. 1).

Gropile de formă cilindrică, dar puțin adînci, conțineau ceramică, pietre și oase, contemporane cu locuința.

Ceramica descoperită la Șorogari face parte din două grupe, din punctul de vedere al pastei și al formelor.

O primă categorie o formează vasele lucrate cu mîna, din pastă grosieră amestecată cu cioburi pisate, de culoare brun-gălbuie sau brun-cenușie. Vasele din această categorie au forma unor borcane de dimensiuni mari, cu umerii bombați sau prelinși, gîtul scurt, marginea dreaptă sau groasă și evazată. Fundul în general este îngust și foarte gros (fig. 2/2,4,5—12,14,15; 3/2,3; 4/5,7—11).

Comparată cu ceramica Latène deja cunoscută de pe teritoriul Moldovei, această grupă de vase descoperită la Șorogari prezintă unele asemănări în ceea ce privește pasta și uneori forma. Dar ceea ce le caracterizează în mod deosebit este marginea evazată și puternic fațetată, precum și corpul bombat, acoperit pe porțiunea dintre gît și fund cu un strat de barbotină poroasă, uneori foarte groasă și care se detașează cu ușurință. Cu unele excepții, aceste vase sînt decorate cu brîu alveolat sau crestă, care delimitează partea de sus a barbotinei. Uneori acest ornament este dispus și pe restul vasului, în ghirlande, virgule, un-

ghiuri ascuțite sau apucători concave. Și aceste ornamente ca și apucătorile buton sau conice, precum și marginile alveolate sînt caracteristice în general Latène-ului atît din Moldova cît și din alte regiuni, prezentînd și unele elemente de tradiție din epocile anterioare. În schimb, prezența vaselor cu marginea fațetată

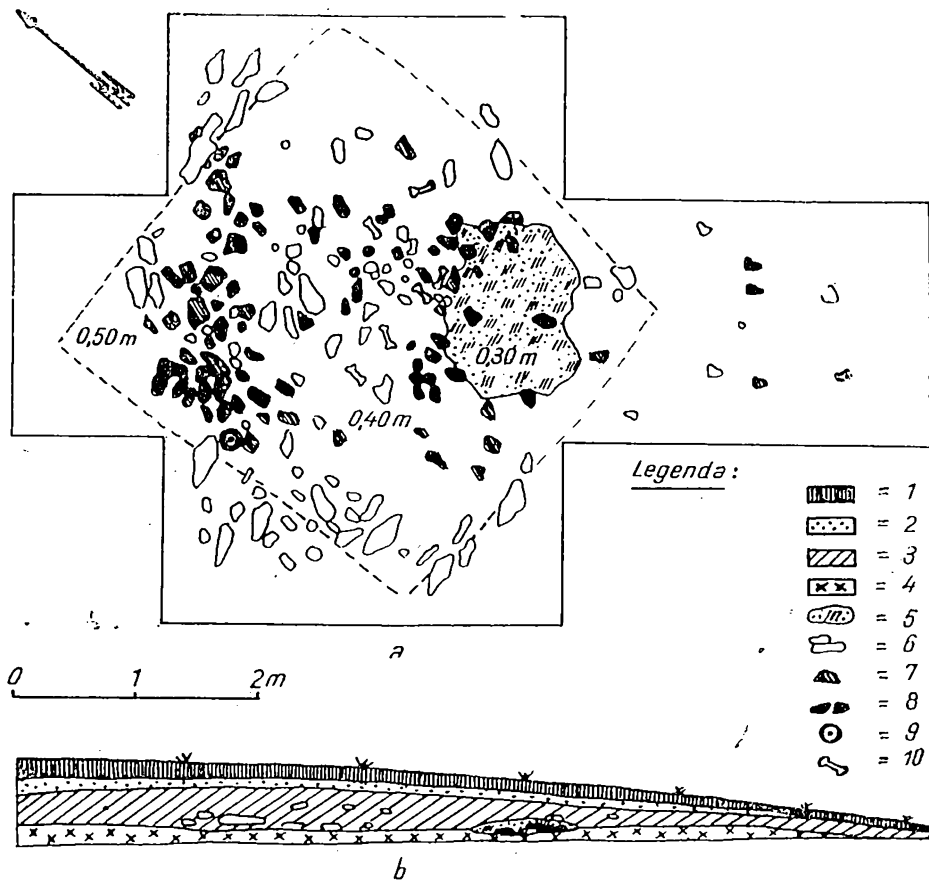

Fig. 1. — Planul (a) și profilul (b) locuinței de suprafață din așezarea Latène de la Șorogari. 1, sol arabil; 2, nivel prefeudal; 3, nivel Latène; 4, sol viu; 5, resturi de vatră; 6, resturi de chirpici; 7, fragmente ceramice; 8, pietre arse; 9, fusaiolă; 10, oase de animale.

constituie un element nou, necunoscut pînă acum, în ceramica Latène autohtonă din Moldova, dar care are analogii cu o anumită categorie ceramică din aria culturii Przeworsk¹.

În unele așezări din Moldova, contemporane cu așezarea de la Șorogari, ca Lunca Ciurei², Cucorăni³ sau Botoșana⁴, unde, alături de ceramica autohtonă,

¹ J. Kostrewski, *Wielkopolska w czasach przedhistorycznych*, Poznań, 1923, p. 150.

² Șantierul arheologic Trusești, în *SCIV*, VI, 1—2, 1955, p. 183—187.

³ S. Teodor, *Contribuții la cunoașterea ceramicii din sec. III—II î.e.n. din Moldova*, în *SCIV*, 18, 1, 1967, p. 25—95; Silvia Teodor și S. Rață, *Contribuția cercărilor arheologice de la Medeleni la cunoașterea culturii*

materiale geto-dacice din Moldova în sec. III și II î.e.n., comunicare la cea de-a II-a Sesiune științifică a muzeelor, București, decembrie 1965.

⁴ Silvia Teodor și Gr. Foiț, *Noi aspecte ale culturii geto-dacice în nordul Moldovei în lumina săpăturilor de la Botoșana*, comunicare la cea de-a III-a Sesiune științifică a muzeelor, București, decembrie 1966.

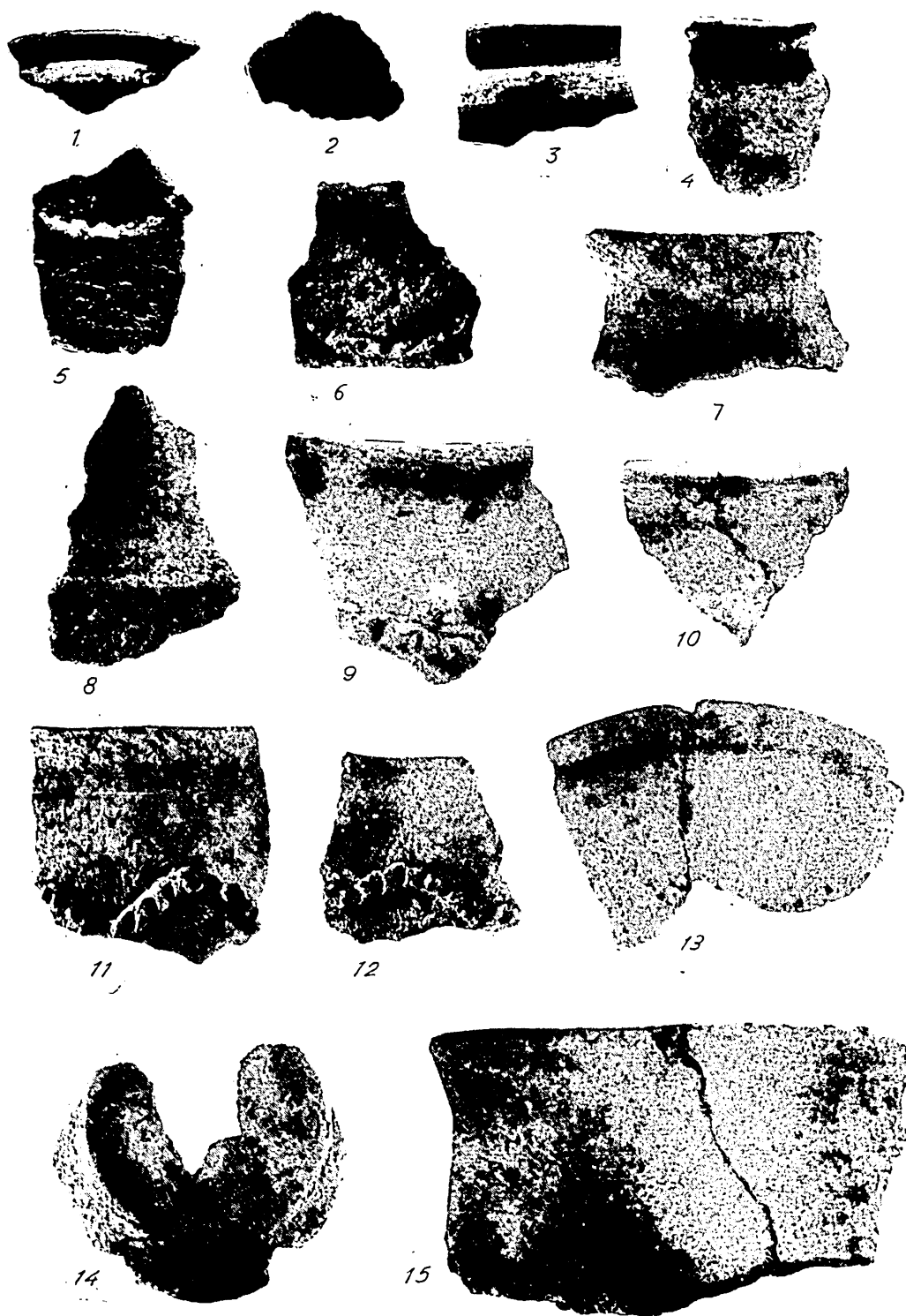

Fig. 2. — Fragmente ceramice (1—15 = circa 1/8 mărime naturală).

apare și ceramica bastarnică, se pot observa cu destulă ușurință unele influențe reciproce, îndeosebi în ceea ce privește tehnica de lucru a ceramicii. Astfel, este de observat că la Botoșana, mai ales, apare ceramică autohtonă grosieră cu marginea ușor fațetată și corpul acoperit cu barbotină, element pe care-l putem considera drept o influență bastarnică.

Cîteva fragmente asemănătoare se disting și la Lunca Ciurei, precum și în alte așezări, deocamdată cercetate parțial, de pe teritoriul Moldovei.

O altă grupă de ceramică, descoperită atît în locuința de suprafață cît și în gropi, sînt vasele lucrate din pastă fină, amestecată cu nisip, bine arsă, cu suprafața lustruită, de culoare roz-gălbuie sau roz-cenușie (fig. 2/1,3,13; 3/1; 4/1—4,6).

Formele predominante din această grupă sînt străchinile cu umărul bombat, marginea evazată și fațetată și fundul îngust. Din punctul de vedere al tehnicii de lucru și al formei, străchinile își găsesc cea mai apropiată analogie cu strachina folosită drept capac de urnă, din cimitirele bastarnice de la Poieniști⁵, Buhăești-Negrești⁶ și Tîrpești⁷, sau cu cele de uz casnic din așezările de la Lunca Ciurei, Botoșana, Medeleni-Cucorăni, Mlada-Băiceni⁸ și altele, precum și în foarte multe descoperiri întîmplătoare, datînd din secolele III-II î.e.n. adică din vremea staționării pe teritoriul Moldovei a triburilor bastarnice. Deosebirea de culoare existentă în cadrul acestei grupe de ceramică între vasele de la Șorogari și cele din descoperirile mai sus amintite trebuie să-și găsească explicația în împrejurări aflate în legătură cu sfîrșitul viețuirii bastarnilor în Moldova, la sfîrșitul secolului al II-lea și începutul secolului I î.e.n., cînd și documentele scrise îi pomenesc pe aceștia din ce în ce mai rar.

Dacă admitem ipoteza că bastarnii au fost asimilați de autohtoni, atunci putem presupune că stabiliți în anumite așezări ei au preluat și unele obiceiuri de la geto-daci, printre care și procedeele de producere a ceramicii. Astfel, au lucrat vase din pastă amestecată cu cioburi pisate, modelînd formele lor mai vechi, sau chiar forme noi, combinînd caracteristici bastarnice și autohtone. Ne referim de această dată atît la vasele mari, din pastă amestecată cu cioburi pisate, cu buza fațetată și acoperite cu barbotină, cît și la străchinile din pastă fină de culoare roz-gălbuie.

În celelalte așezări de pe teritoriul Moldovei, denumite de tip Lunca Ciurei, avîndu-se în vedere faptul că aici s-a găsit pentru prima dată ceramică bastarnică într-o așezare autohtonă, ceramica bastarnică fină se deosebește oarecum de aceeași categorie ceramică descoperită în așezarea de la Șorogari. În așezările de tip Lunca Ciurei predomină ceramica neagră lustruită puternic, cu forme tipice, asemănătoare celor din necropola de la Poieniști sau din așezările aparținînd grupului Lukašovka din R.S.S. Moldovenească⁹, Stupsk din Polonia¹⁰, Hohen Lietz din R.D. Germană¹¹, precum și din alte diferite puncte din spa-

⁵ R. Vulpe, *Săpăturile de la Poieniști din 1949*, în *Materiale*, I, 1953, p. 486—506.

⁶ Dan Teodor, *O necropolă Latène la Buhăești-Negrești*, în *SCȘ-Iași*, VIII, 2, 1957, p. 339.

⁷ Silvia Marinescu-Bilcu, *Noi urme bastarne în Moldova de nord-vest*, în *SCIV*, XIV, 2, 1963, p. 413.

⁸ A. László, *Așezarea daco-getică de la Băiceni (sec. IV—II î.e.n.)* în acest volum.

⁹ G. B. Fedorov, *Rezultatele și problemele principale ale cercetărilor arheologice din sud-vestul U.R.S.S. refe-*

ritoare la mil. I e.n., în *SCIV*, X, 2, 1959, p. 374—375.

¹⁰ Erwin Reinbacher, *Ein ostgermanischer Friedhof bei Stupsk, Kr. Mława in Polen*, în *Varia Archaeologica*, Berlin, 1964, nr. 16, p. 148—161, pl. 20—23.

¹¹ Werner Haarnagel, *Die spälatène-und kaiserzeitlichen Siedlungen am Westlichen Geestrande der Hohen Lietz im Wesergebiet zwischen den Ortschaften Midlum und Langen, Kr. Wesermünde*, în *Varia Archaeologica*, Berlin, 1964, nr. 16, p. 143, fig. 16—17.

țiul de origine al bastarnilor și în locurile unde aceștia s-au stabilit temporar în secolele III—II î.e.n.

În toate aceste puncte s-au descoperit vase fine negre și lustruite, alături de vase grosiere cu gîtul neted și corpul acoperit cu barbotină, precum și străchini cu buza fațetată și torți în formă biconcavă. La Șorogari însă apare în exclusivitate numai ceramică de culoare roz-gălbuie, fină și modelată în aceeași tehnică.

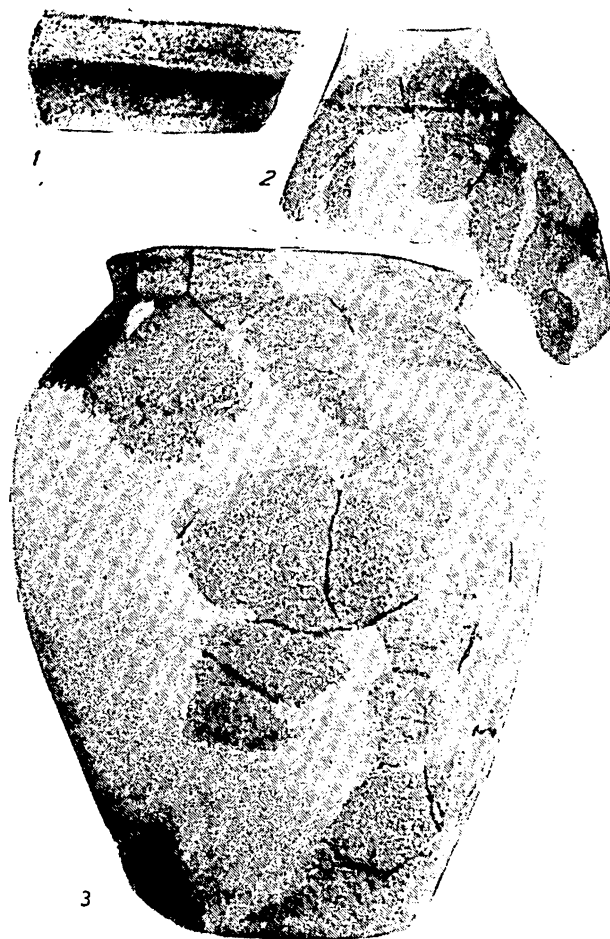

Fig. 3. — 1, fragment de strachină; 2 și 3, chiup și fragment de chiup (1 = circa 1/2; 2—3 = circa 1/8 din mărimea naturală).

Ținând seama de deosebirile semnalate dintre ceramica din așezarea geto-dacică de la Șorogari și ceramica din celelalte așezări și cimitire din secolele III—II î.e.n. din Moldova, putem semnală existența la Șorogari a unui aspect latenoid oarecum izolat din grupul mare atribuit conlocuirii autohtono-bastarne, de care s-a vorbit mai înainte, aparținând după toate probabilitățile unei mici enclave bastarne influențată puternic de cultura materială geto-dacică,

Ca și în așezările geto-dacice din secolele III—II î.e.n., de care am vorbit, la Șorogari s-a găsit o cantitate relativ mică de fragmente de amfore grecești care prin analogie cu cele descoperite în așezarea de la Lunca Ciurei, unde s-a găsit o cantitate mai mare, se pot atribui insulei Rhodos¹². Existența acestor fragmente de amfore peste tot unde s-au așezat bastarnii demonstrează existența unui

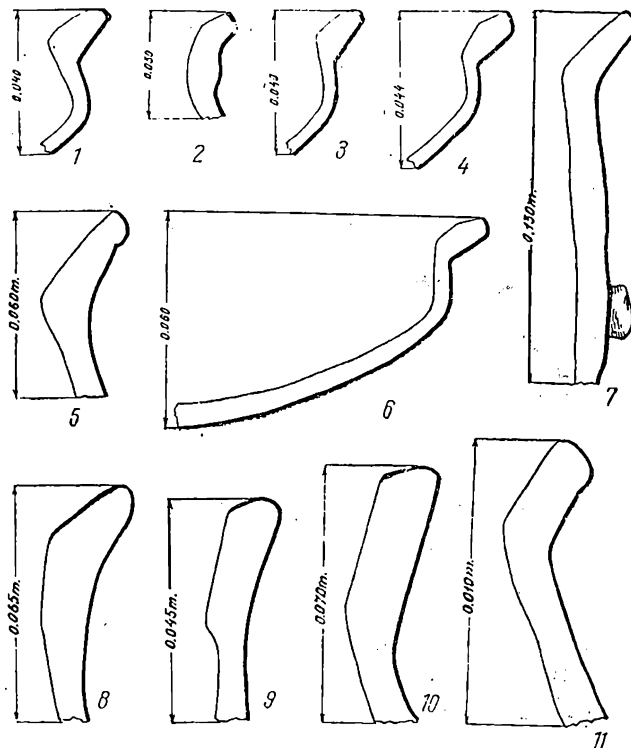

Fig.4. — Profile de vase borean și străchini.

schimb de mărfuri pe care-l făceau aceștia în perioada când au staționat pe teritoriul Moldovei. În ceea ce privește produsele agricole pe care bastarnii trebuiau să le dea în schimb, credem că erau procurate fie din prăzile de război, fie de la populația locală supusă, sau chiar obținute prin munca unora dintre ei. De asemenea, produsele animaliere, inclusiv cele provenite din vînat și pescuit, le-au folosit nu numai pentru a-și îndeplini nevoile zilnice de trai, ci într-o măsură și pentru schimb.

Deprinderea de a-și procura produse de import mai ales vin, exista și la populația locală din Moldova încă din secolul al VI-lea î.e.n., cum atestă descoperirile de la Stîncești¹³, și s-a perpetuat fără întrerupere în secolele următoare. Bastarnii au preluat această deprindere de la geto-daci și împreună cu aceștia și-au procu-

¹² SCIV, VI, 1—2, 1955, p. 187.

¹³ Adrian C. Florescu, *Săpăturile de la Stîncești*, comu-

nicare la cea de-a II-a Sesiune științifică a muzeelor, București, decembrie 1965.

rat vin și untdelemn de la grecii care au continuat să urce cu mărfurile lor pînă în cele mai retrase așezări din Moldova.

Existența mănușilor ștampilate cu eponimii insulei Rhodos la sfîrșitul secolului al III-lea și începutul secolului al II-lea î.e.n.¹⁴ în grupul de așezări de tip Lunca Ciurei datează cu precizie întregul material ceramic, inclusiv cel bastarnic, în această perioadă. Așezarea de la Șorogari avînd alături categoriile ceramice descrise mai sus împreună cu cîteva fragmente de amfore, se datează în secolul al II-lea î.e.n., în perioada de extindere în centrul și nordul Moldovei a dominației bastarnice.

SILVIA TEODOR

L'ÉTABLISSEMENT DE ȘOROGARI DATANT DÈS IIIe—IIe SIÈCLES AV.N.È.

RÉSUMÉ

L'auteur présente le matériel provenant des recherches effectuées en 1964 à Șorogari-Iași. La découverte d'une habitation de surface et de plusieurs fosses ménagères, ainsi que leur mobilier céramique, prouvent que l'établissement de Șorogari-Iași appartient à la phase tardive du Latène II. La céramique, en ce qui concerne la pâte et la forme, se divise en deux groupes. Du premier groupe, font partie les vases confectionnés dans une pâte grossière mêlée de tessons pilés brun rougeâtre ou brun jaunâtre, en forme de pot, aux épaules bombées, bord évasé et base étroite. Le bord évasé et quelquefois facetté, l'épaule bombée et le corps couvert de barbotine les différencient du groupe céramique, connu jusqu'à présent dans les habitations du haut Latène de Moldavie, mais les rapprochent de la céramique de la culture de Przeworsk. L'autre groupe céramique découvert à Șorogari se caractérise par une pâte fine, mêlée de sable, bien cuite, lustrée et d'un rose jaunâtre. Les formes prédominantes de ce groupe sont les écuelles au bord évasé et facetté, l'épaule bombée et la base étroite, ayant des analogies avec le matériel d'origine bastarne de la Moldavie et de l'espace où les Bastarnes se sont répandus aux IIIe—IIe siècles av.n.è.

Tenant compte des différences entre la céramique de l'établissement de Șorogari et la céramique des autres établissements et cimetières des IIIe—IIe siècles av.n.è. de Moldavie, nous pouvons signaler ici l'existence d'un aspect Latène en quelque sorte isolé, appartenant probablement à une petite enclave bastarne qui a été fortement influencée par la culture matérielle géto-dacique.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Plan et coupe de l'habitation de surface de l'établissement Latène de Șorogari : 1 — sol végétal ; 2 — l'horizon préféodal ; 3 — l'horizon Latène ; 4 — sol vierge ; 5 — restes de foyers ; 6 — restes de torchis ; 7 — fragments céramiques ; 8 — pierres calcinées ; 9 — fusaiole ; 10 — os d'animaux.

Fig. 2. — Șorogari. Fragments céramiques (1—15 = env. 1/8 gr. nat.).

Fig. 3. — Șorogari. Fragment d'écuelle (1) et vases à provision, entier (3) et fragmentaire (2) (1 = env. 1/3 ; 2—3 = env. 1/8 gr. nat.).

Fig. 4. — Șorogari. Profils de pots et d'écuelles.

¹⁴ D. Tudor, *Amfore elenistice descoperite în R.P.R.*, în *Studii și referate privind istoria României*, I, București, 1954, p. 81—88.